

Oponentský posudek diplomové práce:

Linda Řeháčková, *Latinskoamerická imigrace ve Španělsku v posledních dvaceti letech* (Středisko ibero-amerických studií FF UK, 2011, vedoucí práce prof. Josef Opatrný, CSc.; 129 s. rkp.)

Cílem diplomové práce Lindy Řeháčkové bylo studium latinskoamerická imigrace do Španělska na přelomu století (1990-2010) a především toho, jak se přistěhovanci z Latinské Ameriky integrují v novém prostředí a jak jsou Španěly nahlíženi. Její práce se nese ve dvou rovinách: v první části diplomové práce shrnuje poznatky získané ze sekundární literatury, v druhé části pak výsledky dotazníkového šetření mezi latinskoamerickými migranty a „rodilými“ Španěly.

Na úvod je třeba pozitivně zhodnotit volbu tématu. V situaci narůstajícího podílu migrantů v evropské společnosti je společenská užitečnost takové práce nezpochybnitelná. Jak Řeháčková správně konstatuje v úvodu práce, „mezinárodní imigrace je jedním z jevů, který výrazně ovlivňuje sociální, ekonomický, politický a kulturní vývoj evropských společností v posledních desetiletích.“ (s. 15) Jak autorka opakovaně zdůraznila, Španělsko se neřadí mezi tradiční hostitelské země, naopak spíše bývalo zemí vysílající; a problematika imigrace je dnes jedním z nejdiskutovanějších témat ve španělské společnosti.

Jedná se o atraktivní badatelské téma nejen vzhledem ke společenské užitečnosti, ale i vzhledem k možnosti využití různých typů pramenů (oficiální statistiky, publicistika, dotazníková šetření a metoda *oral history*), různých metodologických přístupů a otázek (problém jinakosti, proměna genderových vztahů). Skutečnost, že problematika migrace z Latinské Ameriky stává relevantním tématem výzkumů, svědčí ostatně i diplomové práce, v minulých letech obhájené přímo ve Středisku ibero-amerických studií i na jiných pracovištích (Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje PřF UK). Bohužel, a toto je velmi důležitá výtka, diplomantka tyto již existující práce nevyužila a nenavázala na ně. Také závěrečný seznam literatury zcela postrádá odkazy na rozsáhlé výzkumy českých badatelů věnované problematice migrace a integrace v různých evropských zemích (Eva Janská, Pavel Barša). Vzhledem k tomu, že diplomantka větší část svého výzkumu realizovala přímo ve Španělsku, je toto opomenutí pochopitelné; nicméně toto je jeden ze slabších bodů práce.

Úvodní přehledová a kompilační část představuje Španělsko jako cílovou destinaci emigrantů, shrnuje migrační politiku Španělska v posledních desetiletích, snaží se objasnit důvody nárůstu vystěhovalectví z LA do Španělska na straně vysílající (politické problémy, hospodářská nestabilita na americkém kontinentu) a na straně přijímající (změna politického režimu ve Španělsku) a prezentuje základní zákonné úpravy, které od 90. let upravovaly situaci cizích státních příslušníků žijících na španělském území. Shrnutí je poměrně výstižné a faktograficky bohaté, postrádám ale častější citace použité sekundární literatury. Diplomantka také místy sklouzává ke zjednodušujícím a nadneseným formulacím. To je samozřejmě dáno i značným rozsahem tématu. Snad by bývalo lepší zvolit užší výsek z problematiky, který by umožnil v další části práce směřovat výzkum více do hloubky, například zaměřit se na skupiny migrantů z konkrétních zemí a regionů, na věkové či profesní skupiny atp. Takto diplomantka často vypisuje z literatury konkrétní data, aniž by s nimi dále pracovala. (Např. na s. 26-28 shrnuje statistické údaje o věku a pohlaví imigrantů, tyto údaje ale nijak neanalyzuje ani nekonfrontuje s dotazníky, které byly jejím hlavním pramenem. Stejně tak zmínka o fenoménu latinskoamerických gangů ve Španělsku je velmi zajímavé, ale opět není provázána s dotazníkovým šetřením.) I přes tyto výhrady je ale tento úvodní přehled užitečným základem pro budoucí zájemce o problematiku. Oceňuji zejména úvodní, byť stručný přehled aktuálních názorů španělských badatelů na imigraci (s. 9-11).

Ve druhé části diplomové práce se Linda Řeháčková soustředila na problematiku soužití Španělů a Latinoameričanů. Dotazníkové šetření – důvody vystěhovalectví, zkušenosti Latinoameričanů s přístupy Španělů k imigrantům, integrace. Opět oceňuji pečlivě formulované pasáže představující cíle a metody výzkumu, odkazy na teoretické zakotvení práce, jednoznačné vysvětlení postupu terénního výzkumu i formulování výchozích hypotéz (s. 12-27, 40-41) a v závěru též ve formě přílohy vzor dotazníku, užívaného během řízených rozhovorů, ve španělské i české verzi (s. 67-80). Postrádám ovšem některé zásadní údaje, především způsob získávání respondentů – na základě osobního kontaktu, zprostředkovaného kontaktu či internetové výzvy?

Dotazníkové šetření patří k velmi obtížným výzkumným metodám co do přípravy, realizace i vyhodnocování. Oceňuji odvahu diplomantky i její snahu přispět k dalšímu rozvoji bádání o imigraci, nicméně nelze zastírat zásadní nedostatky této části práce. Především – zcela chybně byla postavena výchozí badatelská otázka. Řeháčková se rozhodla svým vlastním dotazníkovým šetřením „potvrdit“ statistické materiály organizované samotným španělským státem, s nimiž pracuje v první části. Toto je ale úkol nad její síly. Dotazníků bylo příliš málo, aby se na nich dal postavit kvantitativní výzkum; a protože jsou anonymní, je těžké stavět na nich kvalitativní výzkum, byť lze vytvořit určitý profil respondenta (země původu, věk, příjem, vzdělání). Okruh respondentů je značně roztržštěný – zde se opět projevuje problém příliš širokého zadání práce. Mezi 50 latinskoamerickými respondenty se objevili zástupci 13 různých národností – pokus vytvořit na tak malém vzorku jakýsi souhrnný obraz „latinskoamerického imigranta“ musí být nutně odsouzen k zániku. (Jakkoli se autorka pečlivě snažila o vysvětlení pojmů, užívá výraz „latinskoamerický“, např. v sousloví „latinskoamerická komunita“ (s. 30 a dále), velmi vágně.)

Mimo to se diplomantka dopouští chybných logických vývodů. Pokud například konstatuje, že „osoba důchodového věku (66 a více let) nebyla dotazována ani jedna. Z této skutečnosti lze vyvodit, že latinskoamerická populace žijící ve Španělsku je reprezentována především mladými lidmi...“ (s. 42), jedná se o důkaz kruhem. Nepřítomnost důchodců ve výzkumu přece nemůže být použita jako argument pro konstatování jejich nepřítomnosti ve španělské společnosti. Stejně tak vysoký počet držitelů vysokoškolských titulů mezi respondenty. (s. 41-42) může být dán technikou výzkumu, nikoli jejich statisticky větší přítomností. Výpovědní hodnota dalších otázek z dotazníku, směřovaných na integraci nových přistěhovalců, je tímto nevhodným nasměrováním výzkumu bohužel značně devalvována, přestože mnohé výsledky vypadají zajímavě (relativní vstřícnost Španělů vůči migrantům, navzdory mnoha negativním jevům s imigrací spojeným). Vhodnější by v každém případě bylo využít oba přístupy samostatně a zkombinovat výzkum na makro- a mikroúrovni, kvantitativní a kvalitativní výzkum života imigrantů a jejich integrace.

Práce je přehledně členěná a kultivovaně psaná jen s drobnými výpadky (překlepy, interpunkce), je zřejmý autorčin zájem o problematiku i to, že citované zdroje skutečně nastudovala. Snaží se o kritický přístup k pramenům, zejména k informacím šířeným médií.

Vzhledem k výše uvedeným výhradám, ale zároveň pozitivním stránkám diplomové práce ji doporučuji k obhajobě a navrhuji její hodnocení známkou velmi dobře.

Praha, 15. ledna 2011

Doc. Markéta Křížová, Ph.D.
Středisko iberó-amerických studií FF UK